

динить теоретический дискурс науки и образный мир искусства, аналитическую мысль и живую ткань художественного произведения» (с. 189).

В философии разошлись две диаметрально противоположные концепции, две дороги, по которым шли и идут мыслители. Существует ли третья? «Да, – отвечает Д. С. Берестовская, – Это искусство, мир художественных образов, позволяющих воссоздать реальность во всем ее многообразии» (с. 189). И «именно философия, используя специфические методы анализа и теоретического объяснения, способна раскрыть становление и развитие жизнедеятельности человека в мире природы и социума» (с. 189).

Такие задачи были поставлены автором рецензируемой книги. Как они были решены – судить читателю. Д. С. Берестовская скромно считает свою новую книгу «начальным этапом работы над заявленной темой» (с. 189).

Но этот «начальный этап» настолько богат фактами жизни искусства, настолько богат мыслями их философской рефлексии, что может представить интерес не только для преподавателей и студентов культурологического и философского направлений, но и для самого широкого круга читателей, интересующимися проблемами культуры.

Новая книга Д. С. Берестовской учит понимать язык искусства, учит правильному «чтению» произведений искусства, без чего искусство не может реализовать свой гигантский воспитательный потенциал по гуманизации социальных отношений в обществе, передаче новым поколениям высших человеческих ценностей, формированию высших духовно–нравственных качеств личности.

Поставленный нами в заголовке рецензии вопрос перед автором рецензируемой книги не стоит, Д. С. Берестовская видит опасные тенденции, но она уверена в том, что подлинное искусство не уступит ни псевдоискусству, ни переживающей кризис науке. Своей красотой искусство спасет мир.

Список использованных источников

1. Марков Б. В. Проблема человека в эпоху масс–медиа / Б. В. Марков // Перспективы человека в глобализирующемся мире: сб. / Ред. В. В. Парцвания. – СПб.: СПб. филос. о–во, 2003.
2. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / Илья Петрович Ильин. – М.: ИНИОН РАН – II TRADA, 2001. – 384 с.
3. Астафьев В. П. Посох памяти / Виктор Петрович Астафьев. – М.: Современник, 1980. – 367 с.
4. Бердяев Н. А. Самопознание / Николай Александрович Бердяев. – М.: Книга, 1991. – 448 с.
5. Масаев М. В. Философия истории. Учебно–методическое пособие / М. В. Масаев / Министерство образования и науки Украины. Министерство образования и науки Автономной республики Крым. Республиканское высшее учебное заведение «Крымский гуманитарный университет». – Симферополь: Доля, 2008. – 304 с.
6. Масаев М. В. Curriculum vitae парадигмальных образов и символов эпох и цивилизаций. Монография / М. В. Масаев. – Симферополь: ДОЛЯ, 2011. – 512 с.
7. Масаев Михайло Володимирович. Парадигмальні образи і символи у трансформаційних процесах епох і цивілізацій (філософсько–історичний аналіз). Автореф. дис. ... доктора філос. наук. – Дніпропетровськ, 2013. – 36 с.

References

1. Markov B.V. Problema cheloveka v jepohu mass–media / B.V. Markov // Perspektivy cheloveka v globalizirujushhemsja mire: sb. / Red. V.V. Parcvanija. – SPb.: SPb. filos. o–vo, 2003.
2. Il'in I.P. Postmodernizm. Slovar' terminov / Il'ja Petrovich

Il'in. – M.: INION RAN – II TRADA, 2001. – 384 s.

3. Astaf'ev V.P. Posoh pamjati / Viktor Petrovich Astaf'ev. – M.: Sovremennik, 1980. – 367 s.

4. Berdjaev N.A. Samopoznanie / Nikolaj Aleksandrovich Berdjaev. – M.: Kniga, 1991. – 448 s.

5. Masaev M.V. Filosofija istorii. Uchebno–metodicheskoe posobie / M.V. Masaev / Ministerstvo obrazovanija i nauki Ukrainy. Ministerstvo obrazovanija i nauki Avtonomnoj respubliki Krym. Respublikanskoe vysshee uchebnoe zavedenie «Krymskij gumanitarnyj universitet». – Simferopol': Dolja, 2008. – 304 s.

6. Masaev M.V. Curriculum vitae paradigmalyh obrazov i simvolov jepoh i civilizacij. Monografija / M.V. Masaev. – Simferopol': DOLJa, 2011. – 512 s.

7. Masajev Myhajlo Volodymyrovych. Paradymal'ni obrazj i symvoly u transformacijnyh procesah jepoh i cyvilizacij (filosofsko–istorichnyj analiz). Avtoref. dys. ... doktora filoz. nauk. – Dnipropetrovs'k, 2013. – 36 s.

Masaev M.V., Doctor of Philosophical Sciences, Ass. Prof., Head of Laboratory of the Faculty of Sociocultural Activity and Musical Art of Crimean University of Culture, Arts and Tourism (Ukraine, Simferopol), mikhail–masaev@yandex.ru

Whether the art is able to overcome the logocentrism peculiar to science or it will lose the connection with reality finally and its symbols will become the simulacra. Review on a Monograph: Berestovskaya D.S. A Contribution to the Philosophy of Art / D.S. Berestovskaya. – Simferopol: IT «ARIAL», 2013. – 200 p.

Masaev M. V., доктор філософських наук, доцент, завідувач лабораторією факультету соціокультурної діяльності та музичного мистецтва, Кримський університет культури, мистецтва і туризму (Україна, Сімферополь), mikhail–masaev@yandex.ru

Чи здатне мистецтво подолати притаманний науці логоцентризм або воно остаточно втратить зв'язок з реальністю, а його символи стануть симулякрами. Рецензія на монографію: Берестовська Д. С. Нариси філософії мистецтва / Д. С. Берестовська. – Сімферополь: IT «ARIAL», 2013. – 200 с.

* * *

Моравец Норберт
доктор, Інститут історії Академії імені Яна Длугоша
(Ченстохова, Польща), gileya.org.ua@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: КРИВОШЕЯ І. І. ПОЛЬСЬКІ АРИСТОКРАТИ ПОТОЦЬКІ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ТА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ПІДРОСІЙСЬКОЇ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ). – УМАНЬ, 2013. – 400 С.

Тема інкорпорації земель Речі Посполитої та інтеграції її еліти в суспільство імперій Романових та Габсбургів належить до тих проблем, що ще вимагають свого детального опрацювання. Поява окремих досліджень (Д. Бовуа, А. Капеллер, Т. Чубатий, Б. Міронов та ін.) радше не розв'язує існуючі, а навпаки, ставить перед історичним загалом нові завдання.

Монографія українського науковця Ігоря Кривошеї є черговою спробою пролити світло на процес інтеграції (або причин відмови від неї) польської аристократії в російське суспільство. Його робота присвячена графам Потоцьким, які володіли значними земельними маєтками на українських землях в імперський період.

У той же час, мета автора полягала не лише в тому, аби проаналізувати процес інтеграції Потоцьких в Російську імперію, а й у тому, щоб показати, як представники цього аристократичного роду реагували на цю можливість.

У вступі автор пропонує читачеві ознайомитися з історіографічною та джерельною базою і методологією дослідження Спираючись передусім на здобутки

істориків України, Польщі та Росії, автор вказує на той факт, що окреслена проблема цікавила дослідників лише в контексті інших, більш широких тем.

Не викликає сумніву джерельна база дослідження українського історика, яка репрезентована географічно і типологічно. Про це свідчить ґрунтовна багаторічна евристична робота з документами, що зберігаються у фондах українських і польських архівних установ.

Не залишилися поза увагою дослідника і вже опубліковані історичні джерела – мемуаристика (як російська, так і польська) відповідні комплекси епістоляріїв, різноманітні тематичні збірники документів, статистичні та довідкові видання.

Позитивним моментом рецензованої праці є використання різноманітних методів історичного пізнання: аналітичного, хронологічного, компаративного, біографічного, просопографічного та ін.

Висвітленню ролі та місця магнатів Потоцьких у Речі Посполитій XVIII століття присвячено перший розділ монографії. Показано сукупність соціально-економічних та геополітичних факторів, що спонукали Потоцьких до зближення з Росією. Зокрема, йдеться про економічні контакти Потоцьких і Російської імперії в контексті її просування до Чорного моря в останню третину XVIII століття. Звертається також увага на роль та місце Потоцьких у політичному житті Речі Посполитої в добу Великого, або Чотирилітнього Сейму, а також Торговицької конфедерації та Другого поділу. Саме у цьому вузлі зовнішньополітичних та ідеологічних розбіжностей, на думку українського історика, варто шукати причини розколу роду на два ворожі табори.

Реконструкцію процесів інкорпорації та легітимації роду до стану російського дворянства представлено у другому розділі. Польські аристократи Потоцькі, які повністю інтегрувалися в імперське суспільство, змушені були піти на цей крок, адже їх «проросійськість» була платою за страх перед втратою маєтків і становища в суспільстві. Можемо стверджувати, що вони, з одного боку, згоджувалися на інтеграцію, проте, з іншого боку, прагнули зберегти свою польськість.

Окрім того, у розділі висвітлено службу (військову, дипломатичну, цивільну) представників роду Російській імперії та їх участь в органах станового самоврядування та російських Державних Думах. Окрему увагу автора привернули питання шляхетської солідарності Потоцьких та опозиційності/лояльності царату, а також участь представників роду у польському національно-визвольному русі XIX ст.

Історії життя синів Станіслава Потоцького, якого в Польщі і сьогодні називають зрадником, стали яскравою ілюстрацією дуалізму становища польських аристократів в російському суспільстві: одні сини боролися за відродження Речі Посполитої (Олександр Потоцький), інші – віддано служили Романовим (Ярослав і Болеслав Потоцькі), а були й такі, що взагалі проявили себе як авантюристи (Мечислав/Михайло Потоцький). Шлюби жінок Потоцьких з російською дворянською елітою (П. Кисельов, Л. Нарішкін, Г. Строганов) відкривали нові можливості в імперському суспільстві.

Варто також зважити на еволюцію сприйняття аристократами своєї національної ідентичності. В універсалістичному Просвітництві співпраця з

російською владою виникала у зв'язку із зміною статусу державної приналежності. Доба Романтизму багато змінила, і перед Потоцькими постають питання про свою національну ідентичність: Ким вони є? Що їх національно відрізняє? Зовсім по-іншому постає дійсність наприкінці XIX століття, коли російський апарат стає більш потужним, а польськість сильно переслідується, і щоб чогось вартувати в імперії, мати щось, треба було демонструвати всім і всюди свою приязнь до царя, Росії і Православної Церкви.

У третьому розділі автор представив широкому загалу аналіз соціально-економічних сегментів становища Потоцьких у Російській імперії: розмірів землеволодіння та господарської діяльності їхніх маєтків; стосунків з селянством, міщанством та духовенством. Інтерес викликають процес відшукання волі кріпаками у маєтках Потоцьких та взаємини з православним духовенством, яке в нових умовах мало захисника – царя, який у XIX столітті міг захистити земельну власність церков від претензій Потоцьких.

У четвертому розділі монографії аналізується внесок польських аристократів Потоцьких у культуру та освіту підросійської України: роль Северина Потоцького у відкритті університету в Харкові, сприяння представників роду становленню Кременецького ліцею, василіанського училища в Умані та гімназії у Немирові. Автор спробував подивитися на резиденції та парки, створені Потоцькими у своїх маєтках (Антоніни, Немирів, Тульчин, Софіївка та ін.) крізь призму процесу інтеграції в імперське суспільство, як на острівки «польської» ідентичності.

Висновки, якими автор закінчує книгу, є аргументованими і логічними. Зокрема, він правильно вважає, що попри належність до імперської еліти, окремим представникам роду було Потоцьких притаманне почуття патріотизму, яке не шкодило тим із них, хто декларував лояльність династії Романових. Доречно відзначено, що інтеграція польських аристократів мала глибоке соціально-економічне та геополітичне підґрунтя, яке посилювали особисті зв'язки Потоцьких з імператорською родиною та російським дворянством.

Таким чином, у роботі показано різні «обличчя» інтеграції, різні патріотизми Потоцьких: були такі, які залишалися Поляками, що боролися за Вітчизну; інші мусили згоджуватися на «зовнішню» інтеграцію, але внутрішньо залишалися Поляками; натомість треті повністю інтегрувалися в російське суспільство.

Структура монографії в цілому прийнятна, а її текст має завершений характер.

Підсумовуючи зазначимо, що дослідження І. Кривошеї буде цікавим як польським, й українським і російським історикам, які досліджують роль і місце польської аристократії в Росії кінця XVIII – початку XX століття.

Moravez Norbert, doctor, Institute of history of Academy of the name of Jan Długosza (Tchenstohova, Poland), gileya.org.ua@gmail.com

Review on a monograph: Krivoshey I.I. The Polish aristocrats of Potoskiy are in socio-economic and social and political life of підросійської Ukraine (an end of XVIII is beginning of XX of century). - Uman, 2013. - 400 p.s

Моравець Норберт, доктор, Інститут історії Академії імені Яна Длугоша (Ченстохова, Польща), gileya.org.ua@gmail.com

Рецензія на монографію: Кривошея І. І. Польские аристократы Потоцкие в социально-экономической и общественно-политической жизни подросийской Украины (конец XVIII - начало XX века). - Умань, 2013. - 400 с.

* * *

Шевчук О. В.

доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук, Чорноморський державний університет ім. Петра Могили (Україна, Миколаїв), gileya.org.ua@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: СЕДЛЯР Ю. О. МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ У СВІТОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА / Ю. О. СЕДЛЯР. – МИКОЛАЇВ: ВИД-ВО ЧДУ ІМ. П. МОГИЛИ, 2013. – 412 С.

Проявлений Ю. Седляр підвищений науковий і практичний інтерес до досліджуваної проблеми має об'єктивний і сучасний характер, адже у сучасних міжнародних реаліях політика санкцій широко використовується у дипломатичній практиці США, ЄС, Японії та Росії й виступає інструментом забезпечення їх національних інтересів, слугує системоформуючим чинником у міжнародних відносинах.

Окремо слід вказати на важливість проведення дослідження ролі санкцій у світовій політиці на ниві вітчизняної міжнародно-політичної науки. Доцільність здійснення комплексного аналізу політики санкцій в українській політології міжнародних відносин пояснюється відсутністю ґрунтовних наукових робіт з теми, що підтверджує професійне ставлення автора до вибору проблеми, засвідчує обізнаність у стані вітчизняних міжнародно-політичних досліджень у цілому. На дипломатично-практичному рівні значення ролі санкційної політики для перспективного розвитку України важко переоцінити, адже в сучасних реаліях за допомогою стратегії санкцій створюються регіональні торговельно-економічні структури і режими, здійснюється управління міжнародними фінансовими потоками, контролюються прямі іноземні інвестиції, діяльність міжнародних фінансових і політичних організацій, функціонування політичних одиниць. У такий спосіб політика санкцій стає інструментом зміщення балансу сил на регіональному і глобальному рівнях, чинником формування ієрархії у світовому порядку XXI ст. Через це вчасне і виважене реагування вітчизняним МЗС на експлуатацію санкційної політики провідними світовими акторами дозволить Україні виступати активним суб'єктом в цих процесах й надаватиме українському чиннику системоформуючого характеру у сучасних міжнародних координатах, а отже, дозволить, якнайкраще, відстоювати власні національні інтереси і запобігати ймовірним ризикам, що можуть поставати перед Києвом у таких обставинах. Тож, переосмислення західного досвіду здійснення політики санкцій дозволить Україні у подальшому прогнозувати виклики як внутрішньополітичного, так і зовнішньополітичного характеру, що продукує даний інструмент впливу, а значить робитиме з нашої держави конкурентоспроможного і стабільного гравця на світовій сцені.

Новизна монографії Ю. Седляр, на наш погляд, полягає в тому що, на відміну від вузькогалузевих підходів до аналізу політики санкцій, автор у дослідженні використовує міждисциплінарний підхід до вивчення предмету. Останнє дозволяє подолати природно для економістів, юристів і політологів професійну усталену схему дослідження ролі міжнародних санкцій у світовій політиці. До позитивних моментів монографії можна віднести й залучення широкого кола джерел і літератури, деякі з яких було вперше проаналізовано у вітчизняній політології міжнародних відносин, що свідчить про добру апробацію висновків роботи. Використання значного масиву наукових праць різних за своєю ідейною та теоретичною спрямованістю, а також багатого на фактологічний матеріал дозволило уникнути однобічності при оцінці політики санкцій у рамках двосторонньої та багатосторонньої дипломатії.

На нашу думку, структура монографії досить обґрунтована: розгляд поставленої проблеми поетапно здійснюється на різних рівнях – від глобального і універсального до регіонального і національно-індивідуального. В рамках даної рецензії неможливо викласти всі аспекти проблеми, піднятої в монографії Ю. Седляр, тому спробуємо торкнутись найбільш важливих моментів, які визначають основну тему дослідження, а саме – роль політики санкцій у сучасних геополітичних і глобалізаційних процесах, якими характеризується сучасний рівень розвитку міжнародних відносин.

Так, у першому розділі автор аналізує головні теоретичні підходи до вивчення міжнародних санкцій як інструменту зовнішньої політики та механізму з підтримки миру і безпеки. Вказаний дуалізм представленої авторської концепції пояснюється відмінною інтерпретацією ролі політики санкцій у міжнародних відносинах двома канонічними парадигмами – реалізмом та ідеалізмом, тобто з позиції онтологічного індивідуалізму та онтологічного колективізму. Цілком логічним, з нашої точки зору, є звернення Ю. Седляр до структурно-функціонального підходу при аналізі процесу ухвали рішень по застосуванню санкційних заходів, що дозволяє авторці розкрити внутрішньополітичні колізії між політичними партіями, які мають місце під час підготовки документів по санкціям, визначити роль груп інтересів, національних та релігійних меншин в реалізації політики санкцій.

Другий і третій розділи монографії Ю. Седляр присвячені висвітленню інституту санкцій Організації Об'єднаних Націй, оцінці його ефективності як способу підтримки міжнародного миру і безпеки. До найважливіших висновків автора слід віднести тезу про те, що на зниження потенціалу політики санкцій ООН діють лакуни в установчих документах організації, які визначають повноваження головних органів у здійсненні санкційних заходів, а також суперечності у резолюціях РБ ООН по санкціям. З'ясовуючи підходи до реформування механізму ООН по санкціям, автор, спираючись на масив джерельно-документальної бази, аргументовано констатує, що рекомендації експертів не було втілено в життя, адже вони передбачали якісне реформування ООН, що мало докорінним чином